

Heydər Əliyevin fəaliyyətində türk dünyası

Layihə

Tarixən məlumdur ki, bəzi xarici qüvvələr həmişə türk dövlətləri arasında qardaşlıq və birlik münasibətlərinin yaranmasından narahat olublar. Elə bu səbəbdən də türkdillil ölkələr arasında əlaqələrin qırılması, münasibətlərin zəifləməsi üçün əllərində gələni ediblər. Müəyyən dövrdə, hətta bu istəklərinə nail də olublar. Məsələn, sovet dövründə bəzi illəri nəzərə almasaq, Türkiyə ilə münasibətlər demək olar ki, mövcud olmayıb. Qazaxıstan, Türkmənistan, Özbəkistan və Qırğızıstan ilə münasibətlər isə ittifaq tərkibində sovet respublikaları olduğuna görə sadənlənmişdi.

Qeyd etmək lazımdır ki, müstəqil Azərbaycan dövlətinin memarı və qurucusu Heydər Əliyevin o dövrdəki siyasi-ideoloji fəaliyyəti təkcə Azərbaycanla məhdudlaşmırdı, bütövlükdə Türk dünyasını, ümumən dünyanı əhatə edirdi. Ulu Öndərin baxışları və fəaliyyətində Türkiyə və türk dünyası ilə əlaqələrin qurulub inkişaf etdirilməsi xüsusi yer tuturdu. Onun bu sahədəki mövqeyi Azərbaycan daxilindəki fəaliyyətdə, SSRİ-nin türk xalqlarına münasibətə, Türkiyə və Türk dünyası ilə əlaqələrin qurulub inkişaf etdirilməsində özünü büruzə verirdi. O, öz fəaliyyətində Türkiyəyə, türk və müsəlman dünyasına daha geniş baxaraq onları vəhdətdə görürdü. Heydər Əliyev bu məsələdə özünün mükəmməl nəzəri və nəhəng praktik fəaliyyəti ilə seçilirdi.

Türk və müsəlman xalqları arasında mədəni əlaqələrin gücləndirilməsinə xüsusi əhəmiyyət verən Heydər Əliyev bu istiqamətdə fəaliyyət göstərirdi. Həmin illərdə Azərbaycanın rəhbəri kimi Heydər Əliyev respublikamızın Türkiyə ilə ham elmi, həm də mədəni-humanitar əlaqələrinin bərpa edilməsi və genişləndirilməsi məsələlərinə mühüm əhəmiyyət verir, bu sahədə mövcud olan problemlərin aradan qaldırılması üçün özünün ittifaq rəhbərliyi yanında nüfuzundan maksimum dərəcədə istifadə etməyə çalışırdı. Təbii ki, Azərbaycanın məşhur musiqçilərinin Türkiyəyə qastrol səfərlərinin təşkilini üçün mərkəzi hakimiyyətdən razılıq almaq heç də asan deyildi. Onun müdrik və uzaqgörən siyasəti bu çətinliklərin də öhdəsindən gəlirdi. Eyni zamanda, Azərbaycanda keçirilən müxtəlif mədəni-kütləvi tədbirlərdə ittifaq tərkibindəki türkdillil respublikaların nümayəndələrinin fəal iştirakı, onların incəsənət ustalarının, musiqi kollektivlərinin çıxışları eyni genetik kökü olan xalqların daha da yaxınlaşmasına əvəzsiz rol oynayırdı. Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə Azərbaycanda türkdillil xalqların və respublikaların mədəniyyət günlərinin keçirilməsi ənənə halını almışdı. Həmin illərdə Azərbaycanda

qazax şairi və filosofu Abay Kunanbayevin, məşhur qırqız eposu "Manas"ın, türk dünyasının şah əsərlərindən olan "Kitabi-Dədə Qorqud"un yubileyərini yüksək səviyyədə keçirilməsi ümumtürk mədəniyyətinin inkişafına layiqli töhfə oldu.

Türkiyə və türkdillil respublikalarla ədəbiyyat sahəsində əlaqələrin fəallaşması da dahi liderin daim diqqət mərkəzində idi. Hələ sovet dövründə türkdünyalı fəal təbliğatçısı olan qazax şairi Oljas Süleymenovun, dünya şöhrətli yazıçı Çingiz Aytmatovun Azərbaycanla sıx əlaqələri məhz Heydər Əliyevin təşəbbüsü və qayğısı sayəsində yarandı.

SSRİ dağıldıqdan sonra Azərbaycan müstəqil türk dövləti kimi dünya ictimaiyyəti tərəfindən tanınma da, beynəlxalq aləmdə nüfuz qazanma bilməmişdi. Azərbaycan dövlətinin xarici siyasətinin mühüm istiqamətlərindən biri türk dövlətləri ilə münasibətlərin yeni təməl üzərində qurulması oldu.

Prezident Heydər Əliyevin yürütdüyü ardıcıl, uğurlu beynəlxalq siyasi fəaliyyət nəticəsində 1994-cü ilin əvvəllərindən etibarən türk dövlətləri ilə münasibətlərdə əsaslı dönüş yaranmağa başladı. Ulu öndərin xarici ölkələrə ilk səfərlərindən biri 1994-cü ilin fevral ayında məhz Türkiyəyə oldu. Səfər zamanı Azərbaycan ilə Türkiyə arasında ikitərəfli siyasi, ticarət-iqtisadi, elmi-texniki və mədəni əməkdaşlığı daha da inkişaf etdirməyi nəzərdə tutan bir sıra mühüm sənədlər imzalandı.

Ümummilli lider Heydər Əliyevə sülh uğrunda apardığı mübarizəyə görə beynəlxalq "Atatürk Sülh Mükafatı" təqdim olunması (1999) münasibətlə onun dediyi sözlər Atatürkün və Türkiyənin təcrübəsinin Azərbaycan üçün nə demək olduğunu çox aydın şəkildə göstərir: "Mənə böyük Atatürkün adını daşıyan Beynəlxalq Sülh Mükafatı təqdim

olunubdur. Bu, mənim üçün, bütün Azərbaycan xalqı üçün, müstəqil Azərbaycan dövləti üçün böyük şərəfdir. Mən bununla fəxr edirəm. Atatürkün şəxsiyyəti, onun yaratdığı Türkiyə Cümhuriyyəti mənim üçün örnəkdir. Mən buna daim sadiq qalacağam".

Təsədüfi deyildir ki, Ulu Öndərin təşəbbüsü və sərəncamı ilə böyük Mustafa Kəmalın irsini öyrənmək və təbliğ etmək üçün 2001-ci ildə Bakıda Atatürk Mərkəzi yaradılmışdır. Bütün bunlar Heydər Əliyevin iki ölkə arasında münasibətlərin yeni təməl üzərində qurulmasında və bütövlükdə türk dünyası qarşısında tarixi xidməti idi.

1996-cı il mayın 27-də isə "Özbəkistan Respublikası ilə Azərbaycan Respublikası arasında dostluq və əməkdaşlıq haqqında müqavilə"nin, 1997-ci ildə Qırğızıstanla ticarət-iqtisadi əməkdaşlığa dair sənədin, həmin ilin iyun ayında Qazaxıstana rəsmi səfər zamanı ikitərəfli əməkdaşlığın daha da inkişaf etdirilməsi haqqında bəyannamə və Qazaxıstan neftinin beynəlxalq bazarlara daşınmasında əməkdaşlıq haqqında memorandumun imzalanması ilə qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq quruldu. Türkmənistan Respublikası ilə də münasibətlərin möhkəmlənməsinə xüsusi diqqət yetirən Ulu öndər 1994-cü ilin oktyabr ayında bu ölkəyə də rəsmi səfər etdi.

Türkmənistan Prezidenti Saparmurad Niyazov da 1996-cı ilin mart ayında Bakıda rəsmi səfərdə oldu. Bu səfərlərin nəticəsində ikitərəfli siyasi, iqtisadi və mədəni əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi üçün bir sıra vacib sənədlər imzalandı və mühüm məsələlərə dair ümumi razılıqlar əldə olundu. Sonrakı illərdə digər sahələrdə də əlaqələr tənzimləndi və münasibətlərin yeni təməl üzərində inkişafı üçün zəmin yarandı.

Heydər Əliyevin siyasi-ideoloji fəaliyyəti təkcə Azərbaycanla məhdudlaşmadığından onun atdığı addımlardan bütün türkdillil ölkə-

Azərbaycan Respublikasının
Medianın İnkişafı Agentliyi

HEYDƏR ƏLİYEV İLİ

lər faydalanırdı. Məsələn, dahi liderin yeni neft strategiyasının həyata keçməsi - "Əsrin müqaviləsi"nin imzalanması Azərbaycanın mənafeyi ilə yanaşı, türk birliyinin maraqlarını nəzərə almışdır. Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft, Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəmərlərinin qəbulu, Bakı-Tbilisi-Türkiyə ilə eyni maraqları bölüşən Azərbaycan dövləti layihələrinin gerçəkləşməsində də iki dost, qardaş xalqın mövqeyini qətiyyətlə dəstəkləmişdir. Bu kəmərlərin keçməsi üçün digər alternativ yollar təklif edilə də, Heydər Əliyev öz sözünün üstündə dayanaraq bu məsələni böyük türk dünyasının zənginləşməsi nöqteyi-nəzərindən həll etmişdir.

Ümummilli liderin türk dünyasının yüksəlişi baredəki strateji mövqeyini onun aşağıdakı sözləri çox aydın və açıq şəkildə göstərir: "Özünün yeni yüksəliş dövrünü yaşayan qardaş türk dünyası bəşər sivilizasiyasına yeni, misilsiz nümunələr vermək iqtidarındadır. Bu gün öz suverenliyini əldə etmiş bir çox türk cümhuriyyətlərinin bu sıraya qoşulması türk dünyasının gələcəyinə işiqli ümidlər oyadır".

Hazırda Ulu öndərin bu siyasi kursu Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilir və onun Türk Dünyası Dövlətlərinin birliyi, qardaşlığı və həmrəyliyi uğrunda gərgin və yorulmaz fəaliyyəti öz bəhəsinə verməkdədir. Prezident özü bu baredə Türkdillil ölkələrin dövlət başçılarına X zirvə toplantısında bildirmişdir: "Türk dünyası böyük dünyadır. Vaxtilə türk dünyasının qədim və ayrılmaz hissəsi olan Zəngəzur bölgəsinin Azərbaycandan qoparılıb Ermənistanla verilməsi nəticəsində türk dünyası arasında olan coğrafi bağlantı pozulubdur. Biz xəritəyə baxsaq görərik ki, eger o tarixi ədalətsizlik tədricən ləğv olmasaydı, bu gün vahid türk dünyası coğrafi baxımdan da bir məkan kimi yaşayacaqdı. Ancaq buna baxmayaraq, bizl birləşdirən təkcə coğrafi koordinatlar deyil. Bizl birləşdirən aramızdakı münasibətlərdir, qardaşlığımızdır, ortaq keçmişimizdir, bu gündür. Bizlizin gücümüzüz bizlizin birliyiylədir. Biz çalışmalıyıq ki, bütün sahələrdə bu birliyi daha da möhkəmləndirək".

Müasir dövrdə İlham Əliyev və Rəcəb Tayyib Ərdoğanın həmrəyliyi türk dünyasının böyük gələcəyinin əsas təminatı deməkdir. Artıq Heydər Əliyevin böyük uzaqgörənliklə ifadə etdiyi "Bir millət, iki dövlət" gərəkliliyi türk dünyasında sürətlə genişlənməkdə olan inteqrasiyanın nəticəsində "Bir millət, iki dövlət"ə doğru inkişaf etməkdədir.

✎ Sevinə

Azərbaycan Respublikasının
Medianın İnkişafı Agentliyinin
maliyyə dəstəyi əsasında hazırlanıb.